

Online grensoverschrijdend gedrag

Hoe treft dit meiden en vrouwen
en wat kun je ertegen doen?

INHOUD

1. Inleiding	3
Verantwoording	5
2. Wat is online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag?	6
2.1 Wat is het?	6
2.2 Vormen van online grensoverschrijdend gedrag	6
2.3 Invloed van gendernormen op (online) gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag	11
2.4 De manosphere	12
3. Gevolgen van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag	16
3.1 Gevolgen van online grensoverschrijdend gedrag	16
3.2 Gevolgen van de manosphere	20
4. Hoe ga je om met online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag?	23
4.1 Wat kun je doen als sociaal professional?	23
4.2 Wat kun je doen als omstander?	28
4.3 Wat kun je doen als gemeente?	29
Bronnen	31

Hoofdstuk 1

INLEIDING

In de periode tussen 1580 en 1630 raakten grote delen van Europa in de ban van hekserij. Met name vrouwen die een prominente positie hadden in hun gemeenschap, bijvoorbeeld als vroedvrouw of genezeres, of die er bijvoorbeeld voor hadden gekozen om niet te trouwen, werden als verdacht gezien. Er was ook een sterke link tussen hekserij en seksualiteit. Vrouwelijke seksualiteit werd in die tijd gezien als een gevaarlijke kracht die gecontroleerd moest worden: het werd gezien als een van de manieren waarop vrouwen macht hadden over mannen.

Als gevolg van deze collectieve angst voor heksen werden talloze vrouwen opgespoord, vervolgd, gemarteld (door middel van onder meer seksueel geweld) en gedood, omdat zij ervan werden beticht heks te zijn (Brostrøm & Abildgaard, 2024). Deze vrouwen werden publiekelijk gestraft en als voorbeeld gebruikt voor andere vrouwen. Het gevolg van de heksenjachten was dat vrouwen steeds minder zichtbaar werden in het publieke leven, en er steeds minder ruimte voor hen was om zich een leven voor te stellen dat zich afspeelde buiten de sociale normen van het zijn van een huisvrouw. De heksenjachten hadden een functie: ze disciplineerden vrouwen om niet langer gebruik te maken van de kansen die ze hadden.

In ons eigen onderzoek naar online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag drong de vergelijking met de heksenjachten zich vaak op. Ook online worden vrouwen teruggebracht tot hun rol om kinderen te krijgen en wordt er vrouwonvriendelijke propaganda over hen verspreid, bijvoorbeeld door (manosphere) influencers als Andrew Tate (Siapera, 2019). Hierbij zijn ook uitgesproken vrouwen, prominente vrouwen (zoals politici of influencers) of meiden die zich in de ogen van anderen niet aan strikte gendernormen houden of die niet voldoen aan de strenge eisen rondom seksualiteit die nog altijd aan meiden wordt gesteld, de dupe. Meisjes en vrouwen hebben in de eenentwintigste eeuw ook te maken met publiekelijke disciplineren. Hierbij kan iedereen zien hoe prominente maar ook onbekende vrouwen online, vaak op een seksuele manier worden vernederd, door seksuele toespelingen, wraakporno of het verspreiden van (echte of *fake*) naaktbeelden (van de Ven et al., 2021; Cense & Redert, 2022). Seksualiteit wordt ook nu gebruikt om vrouwen en meiden te vernederen en mond-dood te maken.

Haat, seksisme en intimidatie van meiden en vrouwen is dus van alle tijden, maar de online wereld heeft nieuwe kanalen geopend voor de verspreiding van haat. En weer blijken vrouwen en meiden onevenredig vaak slachtoffer (Khosravinik & Esposito, 2018). Uit een groot Europees onderzoek naar online haatberichten blijkt dat het grootste deel van deze berichten zich richten tegen vrouwen. Vergeleken met haat tegen andere groepen, blijkt ook dat online haat tegen vrouwen vaker denigrerende inhoud, zoals vergelijkingen van mensen met dieren

of objecten bevat. Ook roept de haat tegen vrouwen op het internet vaker op tot geweld, en ook vaker tot specifiek seksueel geweld (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023). Uit onderzoek in opdracht van Amnesty uit 2017 blijkt dat 21 procent van de vrouwen te maken heeft gehad met online haat. Uit ander onderzoek in 2025 blijkt dat 77 procent van de mensen uit generatie Z in het Verenigd Koninkrijk content met seksisme of vrouwenhaat tegenkomt. Hierbij ontvangt meer dan de helft ongepaste emoji's onder posts, en 32 procent ervaart haatspraak (Amnesty, 2025). Op basis van deze cijfers is het aannemelijk dat iedere vrouw en elk meisje online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag tegenkomt en weet: ik kan de volgende zijn.

Het internet biedt de mogelijkheid om mensen met elkaar in contact te brengen en verbindingen met (onbekende) anderen aan te gaan om ideeën, opvattingen en meningen te delen en te verspreiden. Het is voor veel mensen onmisbaar en niet weg te denken uit het leven, en wordt gebruikt om geld te verdienen, relaties aan te gaan, vriendschappen te maken, activisme en politiek te bedrijven en te leren. Het sociale karakter van met name sociale media zorgt er ook voor dat vormen van seksistische haatspraak en discriminerende en stigmatiserende genderopvattingen sneller, vaker en meer mensen bereiken. Dit zorgt voor een toename van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag, voornamelijk richting vrouwen en meiden (Elias & Gurbanova, 2018; Hinson et al., 2018).

De gevolgen van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag zijn groot, en vergelijkbaar met die van 'offline' grensoverschrijdend gedrag. Slachtoffers ervaren psychische en mentale klachten zoals stress, angst en depressie. Bovendien passen meisjes en vrouwen hun gedrag aan: zij trekken zich terug van online en sociale activiteiten, vermijden het delen van persoonlijke content of besluiten niet meer naar evenementen te gaan. Dit doen zij als zij het zelf hebben meegemaakt, maar ook als zij dit bij anderen zien. Online en offline werelden zijn daarmee niet los van elkaar te zien – wat online gebeurt, beïnvloedt het leven daarbuiten, en andersom.

Een ontwikkeling waar steeds meer aandacht voor komt, is de invloed die de manosphere heeft op online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag. De term manosphere verwijst naar online groeperingen en gemeenschappen van mannen op het internet. Zij vinden dat mannen hun dominante positie in de samenleving zijn kwijtgeraakt door feminisme en vrouwenemancipatie. Dit gedachtegoed, waar we later dieper op ingaan, wordt steeds zichtbaarder via (mannelijke) influencers op sociale media die zich richten op mentaal welzijn, sporten of snel geld verdienen.

In deze handreiking geven we inzicht in de verschillende vormen van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag en de gevolgen daarvan, zowel voor individuele slachtoffers, als de maatschappij als geheel. Ook geven we concrete tips voor sociaal professionals, omstanders, en gemeenten. In de handreiking is steeds specifiek aandacht voor de manosphere.

Verantwoording

Movisie heeft in 2024 en 2025 een verkenning uitgevoerd naar online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag. Hiervoor hebben we literatuuronderzoek gedaan naar wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke literatuur. En we hebben gesproken met vele beleidsmakers op landelijk en gemeenteniveau, sociaal professionals, hulpverleners, docenten en slachtoffers van online grensoverschrijdend gedrag. We hebben input opgehaald en uitgewisseld in verscheidene leer- en reflectiesessies, waaronder met School en Veiligheid voor docenten en directeurs van scholen, Offlimits, de gemeente Amsterdam, het Veilige Steden programma (waar 25 gemeenten werken aan de veiligheid van meiden en vrouwen in de openbare ruimte) en het Netwerk Mediawijsheid. Ook was er een klankbordgroep met jongerenwerkers en experts van onder meer Atria, Offlimits en Dock Nederland die op meerdere momenten met onze producten hebben meegekeken. In deze handreiking zetten we de belangrijkste bevindingen en tips voor beleidsmakers en sociaal professionals op een rij.

Hoofdstuk 2

WAT IS ONLINE GENDERGERELATEERD GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG?

2.1 Wat is het?

Grensoverschrijdend gedrag verwijst naar vormen van omgang die door degene die het ervaart als ongewenst of opgedrongen worden beleefd. Dit speelt vooral wanneer er sprake is van een context die bedreigend, vijandig, beledigend, sociaal onveilig of kwetsend is (Kovács & Noor, 2021). Online grensoverschrijdend gedrag omvat alle vormen van grensoverschrijding die plaatsvinden via internet of digitale media.

In deze handreiking ligt de focus op online *gendergerelateerd* grensoverschrijdend gedrag. Dit gedrag maken vrouwen en lhbtqia+ personen vaker mee dan (cisgender) mannen en heteroseksuele personen, juist omdat ze vrouw of lhbtqia+ zijn.

Mensen worden slachtoffer van online grensoverschrijdend gedrag op basis van hun gender. Echter, dit is niet los te zien van andere gestigmatiseerde persoonskenmerken, zoals het hebben van een beperking, iemands afkomst, iemands huidskleur en/of iemands seksuele oriëntatie (Dunn, 2020). Uit rapporten blijkt dat vrouwen die behoren tot meerdere gemarginaliseerde groepen in de samenleving vaker het doelwit en slachtoffer zijn van online grensoverschrijdend gedrag vanwege hun gender in combinatie met andere persoonskenmerken (Amnesty International, 2017).

2.2 Vormen van online grensoverschrijdend gedrag

Online grensoverschrijdend gedrag kent veel verschillende vormen. In deze handreiking verdelen we veelvoorkomende vormen onder in vijf verschillende categorieën: online controle, shaming en exposing, vrouwonvriendelijke haatspraak, technologie-gefaciliteerd seksueel geweld, en bedrog en informatie-manipulatie.

ONLINE GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG: WELKE VORMEN ZIJN ER?

Online controle of privacy-inbreuk Vaak met partners of (ex-)partners

Voorbeelden

- Het delen of controleren van locatie
- Stalking en monitoring
- Controle over accounts (bijvoorbeeld sociale media profielen of bankrekeningen)

Vrouwonvriendelijke haatspraak Vaak gecoördineerd, gericht op vrouwen als groep of tegen een persoon

Voorbeelden

- Toxische content of haatspraak (het verspreiden van seksistische, denigrerende of gewelddadige ideeën over meisjes en vrouwen, bijvoorbeeld Andrew Tate)
- Seksistische comments, obscene comments of ongewenste seksuele aandacht
- (Gecoördineerde) haatcampagnes tegen een (prominent) persoon of groep

Publiekelijk straffen Bekende of onbekende pleger

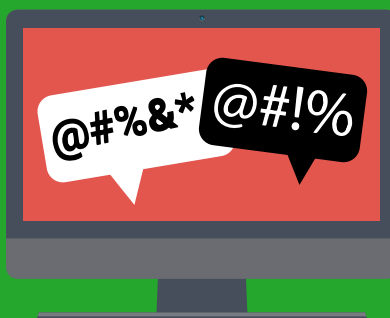
Voorbeelden

- Shaming (iemand publiekelijk belachelijk maken)
- Exposing (privé-content van iemand openbaar maken, vaak seksueel)
- Valse informatie over iemand verspreiden

Bedrog en informatiemaniipulatie Het internet gebruiken om te frauderen met identiteiten

Voorbeelden

- Deep fakes (gemanipuleerde beelden) maken van seksueel materiaal
- Misinformatie over een persoon of groep verspreiden (bijvoorbeeld over trans personen)
- Het aannemen van een valse identiteit (catfishing) en iemand zo verleiden tot het sturen van materialen of een ontmoeting. Bij minderjarigen heet dit: grooming

Online gefaciliteerd seksueel geweld Vaak gerelateerd aan het domein van online/offline ontmoetingen

Voorbeelden

- Het sturen van ongewenste (seksuele) teksten, foto's of video's
- Het ongewenst doorsturen van privéfoto's, video's of tekstberichten (vaak seksueel)
- Beeldmateriaal van seksueel geweld online zetten

Online controle of privacy-inbreuk

Online controle kan onder andere gaan over het delen of controleren van iemands locatie, stalking en monitoring, en controle over accounts (bijvoorbeeld van sociale media of bankrekeningen). Plegers van dit type gedrag zijn meestal partners of ex-partners.

Uit onderzoek van het CBS blijkt dat in 2024 2,7 procent van de vrouwen en 2,1 procent van de mannen te maken had met online stalking. Het lastigvallen door middel van berichten en e-mails kwam bij 1,6 procent van de vrouwen en 1,1 procent van de mannen voor. Het 'bespioneren' via technologie gebeurde bij 0,2 procent van de vrouwen en 0,3 procent van de mannen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024b).

Publiekelijk straffen

Met shaming bedoelen we iemand publiekelijk belachelijk maken. Exposing gaat over het zonder toestemming openbaar maken van privé-content, vaak van seksuele aard. Een voorbeeld van een vorm van exposing is het delen van naaktbeelden van (vaak minderjarige) meiden of vrouwen in zogenaamde exposechats. Dit zijn chatgroepen op platforms als Telegram die soms uit tienduizenden leden bestaan. Maar ook 'gewone' foto's van meiden op school of op straat kunnen in dit soort groepen gedeeld worden. Vaak leidt dit ertoe dat leden van de chats actief naar de contactgegevens van het slachtoffer zoeken. Ook valse informatie over iemand verspreiden valt onder publiekelijk straffen.

Shaming en exposing: een voorbeeld

Rob voegde bijvoorbeeld familieleden of kennissen toe als contact op sociale media, en stuurde hen negatieve berichten over Annelies. Hierbij gebruikte hij persoonlijke expliciete foto's van haar die zij in vertrouwen met hem had gedeeld. Verder kwam Annelies erachter dat hij nepprofielen op haar naam had aangemaakt, onder andere op datingwebsites en sekswebsites.

Lees meer: [‘Ik was constant op mijn hoede’ | Movisie.](#)

Vrouwonvriendelijke haatspraak

Vrouwonvriendelijke haatspraak is vaak gecoördineerd. In sommige gevallen is het gericht op vrouwen als groep, in andere gevallen tegen een specifiek persoon.

Voorbeelden van vrouwonvriendelijke haatspraak zijn:

- Toxische content of haatspraak: het verspreiden van seksistische, denigrerende of gewelddadige ideeën over meisjes en vrouwen. De content van Andrew Tate en andere manosphere influencers is hier een voorbeeld van. Hier lees je meer over in de paragrafen over de manosphere.
- Seksistische comments, obscene comments of ongewenste seksuele aandacht.
- (Gecoördineerde) haatcampagnes tegen een (prominent) persoon of groep. Denk bijvoorbeeld aan haatcampagnes tegen vrouwelijke politici of andere vrouwen in publieke functies.

Uit een onderzoek van Plan International blijkt dat 58 procent van de (ongeveer) 14.000 bevroegde meisjes uit verschillende landen, waaronder Nederland, ervaringen heeft met dat ze online zijn lastiggevallen (Plan International, 2020). De respondenten geven aan dat ze vooral worden lastiggevallen om het feit dat ze vrouw en jong zijn. Meisjes worden vaker lastiggevalen wanneer zij zich ook uitspreken over politieke zaken, van kleur zijn en/of zich identificeren als lhbtqia+.

Uit ander onderzoek blijkt dat 85 procent van de (ongeveer) 4.500 vrouwelijke respondenten uit verschillende landen, waaronder Nederland, wel eens getuige zijn geweest van online geweld richting vrouwen (The Economist Intelligence Unit, 2021). 38 procent van de vrouwelijke respondenten geeft aan zelf slachtoffer te zijn (geweest) van online geweld. Jongere vrouwen zijn hierbij het vaakst slachtoffer (The Economist Intelligence Unit, 2021). Uit een representatief onderzoek van Amnesty in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat 77 procent van de socialemediagebruikers uit generatie Z vrouwenhaat online heeft gezien (Amnesty International, 2025).

Er zijn niet veel Nederlandse cijfers over online haatspraak, maar uit onderzoek van Atria blijkt dat 47 procent van de vrouwelijke politici in het decentraal bestuur online haat meemaakten, tegenover 36 procent van de mannelijke politici (Steijaert et al, 2024).

Online haatspraak: een voorbeeld

Op een woensdag zou Jolanda een boek presenteren over haar onderzoek. Twee dagen voor de presentatie werd Jolanda tot haar blijdschap geïnterviewd op tv over haar nieuwe boek. Het interview ging goed en het mediaplatform deelde een kort filmpje hiervan op 'X'. In eerste instantie kreeg Jolanda een aantal inhoudelijke opmerkingen waar ze op reageerde. Maar al snel veranderde de situatie toen een gebruiker met veel volgers het bericht deelde. De reacties namen explosief toe, en de toon sloeg om: van inhoudelijke kritiek naar persoonlijke aanvallen. De opmerkingen waren niet gericht op haar werk, maar op haar als persoon - haar positie als vrouw en haar accent. Een voorbeeld van een reactie was: 'hoe heeft zij haar diploma bij elkaar gepijpt'. Op zulke berichten was het voor Jolanda moeilijk om te reageren. Het voelde voor Jolanda alsof ze werd ondermijnd. Het ging niet om haar kwaliteiten en positie, maar ze werd aangevallen om wie ze was, waarbij haar vrouw-zijn steeds werd benadrukt.

Lees meer: [‘Het was echt pesten, door honderd mensen tegelijk’ | Movisie.](#)

Online gefaciliteerd seksueel grensoverschrijdend gedrag

Bij sexting delen jongeren of volwassenen seksueel getinte foto's, video's of berichten. Dit gebeurt vaak vrijwillig en met wederzijdse instemming. Het wordt gezien als een normaal onderdeel van de seksuele ontwikkeling (Rutgers & Soa Aids Nederland, 2024). We spreken van grensoverschrijdend gedrag, wanneer het onvrijwillig gebeurt. Dat noemen we ongewenste sexting of sexting misbruik. Denk daarbij aan het ongewenst ontvangen van seksueel getinte foto's of video's. Of dat de ander je opdringt om hiermee in te stemmen, waarna je onder druk beelden verstuurt. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat 6,5 procent van alle vrouwen, 3,9 procent van de mannen en 15,5 procent van de non-binaire/genderqueer personen de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek te maken kreeg met online seksuele intimidatie. Dit gold voor ruim 20 procent van de vrouwen tussen de 16-18 en 18-24 jaar (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024a).

Uit onderzoek van Rutgers & Soa Aids Nederland blijkt dat 25 procent van de meiden in de zes maanden voorafgaand aan het onderzoek ongewenst een naaktfoto of seksfilmpje ontvingen tegenover 11 procent van de jongens (2024). En 4 procent van de meiden is gedwongen een naaktfoto van zichzelf te sturen tegenover 1 procent van de jongens (Rutgers & Soa Aids Nederland, 2024).

Ongewenste sexting: een voorbeeld

Toen Liv 12 jaar was, vroeg een oudere jongen van haar school (18 jaar) haar om sexy foto's. Liv ging hierin mee, omdat zij dacht dat ze dat wel moest. Hij zou namelijk besluiten of ze bij de boekenclub mocht waar ze graag bij wilde. Ze was hier wel erg verdrietig over. 'Toen dacht ik: blijkbaar gaat het zo bij de boekenclub', vertelt Liv.

Lees meer: ['Ik was 12 en een jongen vroeg mij om sexy foto's' | Movisie.](#)

Bedrog en informatiemanipulatie

Onder bedrog en informatiemanipulatie verstaan we vormen van grensoverschrijdend gedrag waarbij het internet wordt gebruikt om te frauderen met identiteiten. Voorbeelden hiervan zijn:

- Deepfakes (gemanipuleerde beelden) maken van seksueel materiaal. Een relatief recente vorm hiervan zijn door AI gegenereerde naaktbeelden. Volgens Offlimits, Expertisecentrum Online Misbruik, is 98 procent van alle deepfakes op het internet pornografisch, en zijn de slachtoffers in 99 procent van de gevallen vrouw (Offlimits, 2024).
- Misinformatie over een persoon of groep verspreiden (bijvoorbeeld over transgender personen).
- Het aannemen van een valse identiteit (catfishing) en iemand zo verleiden tot het sturen van materialen of een ontmoeting. Bij minderjarigen heet dit *grooming*, ook wel *online kinderlokken* genoemd.

Het kan gaan om content die in vertrouwen gedeeld is met de pleger, maar ook om beelden die onder druk, door hacken, of door verborgen camera's verkregen zijn door de pleger.

Plegers en motieven

Deze typen online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag zijn heel verschillend als het gaat om motieven, plegers en slachtoffers en worden daarom niet altijd gezien als onderdeel van hetzelfde fenomeen. Zo kan het zich afspelen tussen twee bekenden, bijvoorbeeld partners of (ex-)partners. Dan kan het gaan om vormen van dwingende controle zoals het controleren van accounts voor sociale media of bankrekeningen, stalking of het exposen van privé-(naakt)beelden. Maar het kan zich ook afspelen tussen onbekenden. Bijvoorbeeld een groep die sociale media gebruiken om het zwijgen op te leggen aan een specifieke vrouw (een prominente politica, of iemand die online een mening uit). Of die vrouwen in het algemeen online een onveilig gevoel geven door seksistische of hatelijke berichten over vrouwen te verspreiden. De pleger kan dus een individu of een groep zijn, en de haat kan zich ook richten op een individu of een groep. Daarbij is het belangrijk om op te merken dat plegers van elk gender kunnen zijn, en dat plegers tegelijkertijd ook slachtoffer kunnen zijn. Het is belangrijk dat we plegers zien als een brede groep: niet alleen mensen die naaktfoto's doorsturen of wraakporno publiceren zijn plegers van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag. Ook het plaatsen van seksistische comments of tweets, het reposten van vrouwenonvriendelijke

haatspraak of het verspreiden van deepfakes is een vorm van plegerschap van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag.

De motieven zijn ook verschillend. Zo kan het motief persoonlijk gewin zijn (bijvoorbeeld om een slachtoffer aan te zetten tot seks of om haar te controleren). Een ander motief kan zijn om een specifieke persoon of groep het zwijgen op te leggen.

2.3 Invloed van gendernormen op (online) gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag

Wat zijn gendernormen?

Gendernormen zijn de ongeschreven, sociaal gedeelde verwachtingen en regels binnen een cultuur of samenleving over hoe vrouwen en mannen, meiden en jongens, zich horen te gedragen. Ze worden doorgegeven op verschillende manieren, zoals via opvoeding, onderwijs en media en veranderen door ontwikkelingen in de samenleving en sociale interacties (Cislaghi & Heise, 2020; De Blécourt, 2019; Connell & Pearse, 2014).

Gendernormen bepalen bijvoorbeeld welke beroepen, emoties of verantwoordelijkheden als typisch 'mannelijk' of 'vrouwelijk' worden gezien (Cislaghi & Heise, 2020; Movisie, 2024). De sociaal en cultureel bepaalde verwachtingen, gedragingen en verantwoordelijkheden die aan vrouwen en mannen worden toegeschreven, worden ook wel genderrollen genoemd (Mommersteeg et al., 2024). Denk hierbij aan een meer traditionele rolverdeling in de domeinen werk en gezin: de man is kostwinner en de vrouw doet het huishouden en zorgt voor gezinsleden. Daarnaast zijn er ook bepaalde stereotypen over wat vrouwelijke en mannelijke rollen zijn. Bij vrouwelijk wordt gedacht aan sensitief, lief, warm zijn en rekening houdend met anderen en hun behoeften. Mannelijk wordt gestereotypeerd als dominant, een sterke persoonlijkheid, leiderschap, keuzes maken en richten op eigen doelen (Mommersteeg et al., 2024).

Gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag

Onderzoek toont een verband aan tussen de heersende gendernormen en grensoverschrijdend gedrag. Uit onderzoek van Rubin, Blackwell en Conley (2020) blijkt dat mannen die sterk vasthouden aan traditionele ideeën over man-vrouwrollen en verwachtingen rondom mannelijkheid, vaker overtuigingen hebben die seksueel of gendergerelateerd geweld rechtvaardigen. Binnen deze opvattingen over mannelijkheid past onder meer het idee dat mannen macht horen te hebben over vrouwen, dat zij dominant moeten zijn en seksueel de overhand zouden moeten nemen. Ook blijkt dat online grensoverschrijdend gedrag vaker voorkomt bij jongens en mannen die zich strikt aan gendernormen houden, zichzelf minder mannelijk vinden dan anderen en hier spanning over ervaren. Voor hen kan dergelijk gedrag online richting meisjes en vrouwen een manier zijn om hun gevoel van mannelijkheid te versterken (Rubin, Blackwell & Conley 2020). Op die manier werkt online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag als middel om bestaande gendernormen te handhaven, te uiten en te bevestigen.

(Online) grensoverschrijdend gedrag kan ook schijnbaar 'onschuldige' vormen aannemen. Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat seksistische humor kan bijdragen aan een grotere tolerantie voor seksisme en de kans kan vergroten dat mensen seksistische overtuigingen en gedragingen accepteren (Ford, 2000; Ford et al., 2008, 2013). Mannen die aan dit soort grappen worden blootgesteld, geven bovendien vaker aan een sterkere neiging te hebben tot seksueel geweld tegen vrouwen, zeker wanneer zij al seksistische opvattingen hebben (Romero-Sánchez et al., 2010, 2017; Thomae & Viki, 2013). Daarnaast tonen Vescio et al. (2021) aan dat denigrerende humor vaak wordt gebruikt om op een verholde manier afwijzing of minachting voor een bepaalde groep (bijvoorbeeld vrouwen) te uiten. Hoewel dit op het eerste gezicht onschuldig lijkt, vergroot het juist de verdraagzaamheid voor discriminatie of seksisme in zulke contexten (Mallett et al., 2016). Dit kan ertoe leiden dat mannen, vooral in omgevingen die dat toelaten, meer agressie richting vrouwen tonen.

2.4 De manosphere

Wat is de manosphere?

De term manosphere is een verzamelnaam voor online groeperingen en gemeenschappen van mannen op het internet. Zij vinden dat mannen hun dominante positie in de samenleving zijn kwijtgeraakt door feminisme en vrouwenemancipatie. Deze groepen kennen hun oorsprong in moeilijk vindbare en afgeschermdde plekken (zoals fora) op het internet. Maar uit verschillende onderzoeken (Regehr et al, 2024; Whybrow et al, 2024, Parks et al, 2021) blijkt dat het gedachtegoed steeds gangbaarder wordt via (mannelijke) influencers op sociale media die zich richten op mentaal welzijn, sporten of snel geld verdienen.

Het is hierbij belangrijk op te merken dat het gedachtegoed van de manosphere niet alleen online bestaat. Het overlapt met hoe veel mensen in de bredere Nederlandse maatschappij al eeuwenlang de rolverdeling tussen mannen en vrouwen zien en vormgeven. De manosphere reproduceert en versterkt dus hardnekkige ideeën en ongelijkheden.

Voorbeelden

Een bekend voorbeeld van een manosphere gemeenschap is de incel-gemeenschap. Incel staat voor *involuntary celibate*, oftewel mannen die geen seks hebben terwijl ze dat graag willen. Maar er zijn veel andere groepen die vergelijkbare basisideeën hebben, zoals *pick up artists*, *men going their own way* groepen en de vaderrechten-beweging (zie ook het kader hieronder) (Peeters et al, 2022). Tussen deze groepen zijn er echter ook veel verschillen.

De bekendste manosphere influencer is Andrew Tate, die veel van het gedachtegoed van onder meer de incelbeweging gangbaar heeft gemaakt. Hij verspreidt zeer vrouwonvriendelijke en anti-lhbtqia+ content, waarbij hij geweld tegen vrouwen en verkrachting goedpraat. In de manosphere worden eigen theorieën, termen en symbolen gebruikt. Een voorbeeld is het idee van de *Red Pill* (online wordt vaak de afkorting *TRP* gebruikt), een beeld uit de film *The Matrix* en oorspronkelijk verspreid binnen de incel-beweging. Mensen die de Red Pill hebben genomen zijn 'wakker geworden' en zien nu hoe de wereld echt in elkaar zit. Red Pillers

geloven erin dat mannen hun dominante positie in de samenleving moeten ‘terugkrijgen’ door hun ‘seksuele marktwaarde’ te vergroten. Zij stellen dat er een sterke seksuele hiërarchie is, waarbij vrouwen ‘hypergaam’ zijn en alleen naar bed willen met de meest aantrekkelijke mannen of de mannen met de hoogste sociale status (Botto & Gottzén, 2024).

Ideologieën

Volgens het gedachtegoed van incels zoeken vrouwen naar mannen die hen kunnen domineren en financieel kunnen onderhouden. Daarom moeten mannen werken aan hun uiterlijk, inkomen en status om een alfaman (hypermasculiene man) te worden. Bijvoorbeeld door veel te fitnessen of via financiële trucs (crypto) snel rijk te worden. Er wordt neergekeken op ‘betamannen’, die niet voldoen aan deze mannelijkheidseisen. Volgens Red Pill aanhangers willen vrouwen alleen met betamannen daten om ze emotioneel en financieel uit te buiten (Botto, M., & Gottzén, L; 2024). Veel incels op internetfora verspreiden een radicale versie van deze ideologie, waarbij in de meest extreme gevallen verkrachting of geweld tegen vrouwen wordt aangemoedigd. En waarbij ook online haatcampagnes tegen vrouwen op sociale media en in games worden gecoördineerd en aangewakkerd (Ging, 2019).

Het idee dat mannen hypermannelijk moeten zijn om vrouwen te kunnen aantrekken, en dat zij vrouwen moeten domineren, is bij veel fitness, crypto en mentaal welzijn influencers zichtbaar. Mannen moeten volgens dit gedachtegoed dus voldoen aan een ideaal van hypermannelijkheid, terwijl vrouwen worden weggezet als onbetrouwbaar en manipulatief. Belangrijk hierbij is dat het denken van manosphere influencers en groepen altijd gebaseerd is op het idee dat mannen en vrouwen bepaald gedrag vertonen omdat ze man of vrouw zijn en dat de verschillen tussen mannen en vrouwen heel groot zijn. En dat deze verschillen natuurlijk (psychologisch, evolutionair, biologisch) zijn. Deze ideeën leven overigens veel breder in de maatschappij en vormen al eeuwenlang een belangrijke basis voor ongelijkheid tussen mannen en vrouwen (zie bijvoorbeeld dit artikel: [Digitale publicaties | Movisie | De digitale heksenvervolging](#)).

Subtielere vormen

Op gangbare sociale media kunnen we bij crypto-influencers (Whybrow et al, 2024) of accounts die zich richten op mentaal welzijn en zelfverbetering (Regehr et al 2024) veel van deze ideeën terugvinden. Dit is meestal content die gemaakt wordt door en voor mannen. De content lijkt vaak onschuldig: influencers spreken over zelfverbetering, fitness routines of geven zakelijke tips. Maar influencers geven jongens en mannen mee dat zij moeten sporten om zo meer ‘mannelijk’ te zijn en een goede vrouw te vinden. En dat zij geld moeten verdienen, zodat hun toekomstige vrouw niet hoeft te werken. Hierin herkennen we sporen van de Red Pill ideologie terug: het idee dat mannen aan een bepaald ideaal moeten voldoen om vrouwen te vinden en dat vrouwen een bepaalde rol in een relatie horen te hebben. In deze content wordt vaak niet direct opgeroepen tot geweld, online haatcampagnes of verkrachting, maar wordt wel een beeld verspreid dat er een natuurlijke hiërarchie bestaat tussen mannen en vrouwen. Ook in games is veel van deze online vrouwenhaat te vinden.

Tradwives en de femosphere

Naast de manosphere, zijn er ook online gemeenschappen van vrouwen waarin traditionele ideeën over de vrouw verspreid worden, de zogenaamde *femosphere*. Tradwives zijn een voorbeeld hiervan. Tradwife is een samenvoeging van de Engelse woorden *traditional* en *wife*. Vrouwen die zich identificeren als tradwife pleiten voor een traditionele rolverdeling, waarbij de vrouw zich bezighoudt met huishoudelijke taken en de opvoeding van de kinderen. Net als binnen manosphere gemeenschappen, heerst hier de traditionele opvatting van gender dat mannen en vrouwen aangeboren eigenschappen hebben die hun rol bepalen. Door bepaalde eigenschappen als 'natuurlijk' toe te wijzen aan een gender, worden traditionele genderrollen, net als in de manosphere, versterkt.

Er lijkt zo een gematigde manosphere te ontstaan, naast de meer gewelddadige of radicale manosphere die is weggestopt op online fora. Deze gematigde manosphere is te vinden op gangbare sociale media zoals Instagram, YouTube en TikTok, en verspreidt ook schadelijke ideeën, zonder direct op te roepen tot geweld, haatcampagnes of verkrachting.

Grootte van de manosphere

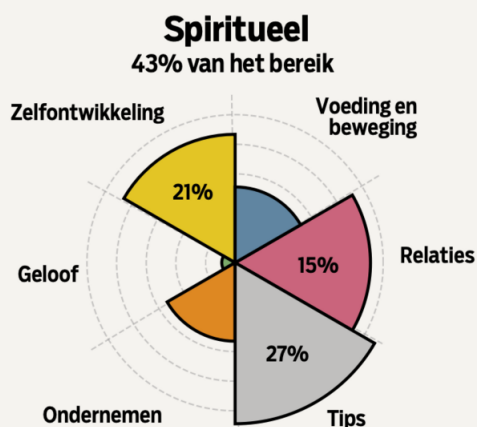
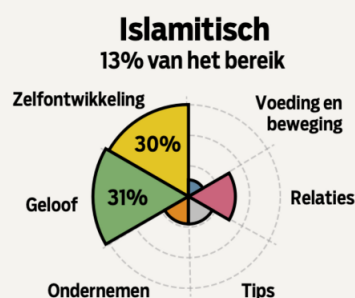
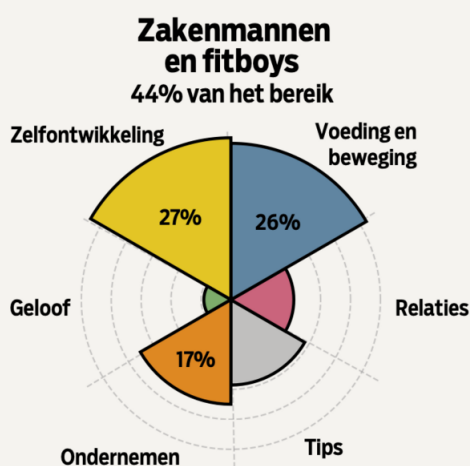
In Nederland is er nog geen onderzoek gedaan naar de populariteit van manosphere influencers. Het is moeilijk om het bereik van de manosphere goed in te schatten, omdat accounts en video's snel veranderen en tijdelijk heel viral kunnen gaan. Onderzoeken laten wel zien dat content met vrouwenhaat of seksisme erin wijdverspreid en zeer toegankelijk is voor tieners, en dat schadelijke content vaak niet wordt verwijderd (CCDH, 2022; Tech Transparency Project, 2023). In Groot-Brittannië is in 2023 door YouGov onderzoek gedaan, waaruit bleek dat 85 procent van de Britse 13- tot 15-jarige jongens van Andrew Tate had gehoord. 25 procent van hen had een positieve blik op Andrew Tate, en 11 procent verklaarde het eens te zijn met zijn blik op hoe vrouwen behandeld zouden moeten worden.

Andrew Tate's accounts op Instagram en TikTok zijn verboden. Maar in 2022 vond het Centre for Countering Digital Hate (CDCH) meer dan honderd accounts die Tate's content op TikTok promootten, met een totaal van 250 miljoen views en 5,7 miljoen volgers (CCDH 2022). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat bij jonge mensen tussen de 7 en 25 jaar, jongens meer kans hebben om content te zien over mannelijkheid of vrouwelijkheid, met een hatelijke toon. Ook bleek dat kinderen die deze content zien, vijf keer meer kans hebben om het acceptabel te vinden om iemand pijn te doen (Diepeveen, 2024).

De Groene Amsterdammer deed samen met Data School en Argos onderzoek naar de Nederlandstalige manosphere op Instagram en Tiktok (Goldenberg et al., 2025). Zij vonden drie verschillende clusters van manosphere influencers, namelijk: 1) een algemeen cluster gericht op mannen, 2) een cluster rondom spiritualiteit en persoonlijke groei, en 3) een overwegend islamitisch georiënteerd cluster. In de afbeelding hieronder kun je zien welke thema's met name aan bod komen in de verschillende clusters.

De Nederlandstalige manosphere in drie smaken

Welke thema's komen aan bod in de video's van Nederlandstalige influencers over mannelijkheid op Instagram?

Hoofdstuk 3

GEVOLGEN VAN ONLINE GENDERGERELATEERD GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

3.1 Gevolgen van online grensoverschrijdend gedrag

Online grensoverschrijdend gedrag heeft vaak een grote impact op slachtoffers, zowel op hun mentale en fysieke gezondheid, als op de mate waarin ze deelnemen aan het publieke leven. Daarnaast kent online grensoverschrijdend gedrag ook maatschappelijke gevolgen. Al deze gevolgen lichten we hieronder verder toe. De gevolgen van online grensoverschrijdend gedrag zijn in veel gevallen vergelijkbaar met de gevolgen van offline grensoverschrijdend gedrag.

Onlife: de vervlechting van het online en offline leven

Beleidsmakers, ouders, professionals, maar ook individuen zijn geneigd om 'het echte leven' en het online leven als twee aparte werelden te zien. Experts wijzen er echter op dat deze scheiding niet langer zinvol is om te maken, zoals het niet langer zin heeft om te vragen of iemand op dit moment 'online' of 'offline' is. We zijn het namelijk allebei tegelijk. De filosoof Floridi heeft hier de term **onlife** voor bedacht (Floridi, 2007). Online en offline ervaringen en levens zijn in de moderne maatschappij met elkaar verweven. Het online zijn bepaalt hoe we onszelf zien en wie we zijn, hoe we onze sociale levens vormgeven, hoe we naar de wereld kijken en hoe we handelen in de wereld (onze **agency**) (Floridi, 2007). De digitale en online wereld is overal en het is eigenlijk onmogelijk om ons er nog van af te sluiten. Dit geldt voor ons allemaal, maar voor mensen die met online zijn en de digitale wereld zijn opgegroeid, is dit misschien nog wel meer vanzelfsprekend en logisch (Serrate-Gonzalez et al 2023). Jongeren hebben online, offline en 'gemengde' vriendschappen (dus vriendschappen met mensen die ze online en offline hebben ontmoet en die ze soms alleen online of alleen offline ontmoeten) waar ze betekenis en verbinding uit halen (Antheunis et al, 2012).

In een Oostenrijks onderzoek geven ze bijvoorbeeld aan dat zij online en offline vriendschappen vrijwel hetzelfde ervaren, en dat zij weinig verschil ervaren tussen online en offline interacties met vrienden, behalve als het aankomt op heel intieme gesprekken (Mittmann et al, 2022).

Experts en professionals die wij voor deze handreiking hebben gesproken, benadrukken allemaal dat het belangrijk is de online en offline wereld in hulpverlening en beleid niet te scheiden. Dat betekent erkennen dat online interacties een wezenlijk onderdeel van het leven zijn, waar je niet zomaar mee kunt stoppen, en dat online interacties offline doorwerken en andersom.

Mentale gezondheid van slachtoffers

Online grensoverschrijdend gedrag kan bij slachtoffers leiden tot depressie, stress, angst, een verlaagd zelfvertrouwen, onzekerheid en zelfs suïcidale gedachten. Ook kan het leiden tot paranoia. In het geval van het ongewenst delen van naaktbeelden, kunnen slachtoffers bijvoorbeeld bang worden dat mensen uit hun lokale omgeving de beelden gezien hebben en hen zullen herkennen. Dit gaat dan vaak gepaard met het gevoel dat iedereen naar hen kijkt of het over hen heeft (Huber, 2023).

Over online seksueel grensoverschrijdend gedrag is bekend dat het kan leiden tot angst, boosheid, het niet los kunnen laten van de gebeurtenis, en gevoelens van schaamte, schuld, en eenzaamheid. Ze slapen slechter, hebben minder vertrouwen in de digitale veiligheid en zijn bang voor herhaling (Cense & Redert, 2022; Van Ouytsel et al., 2019).

Hierbij is het ook goed om op te merken dat een ervaring met online gendergerelateerd seksueel grensoverschrijdend gedrag nog lang kan doorwerken online. Uit onderzoek van Rutgers blijkt dat van de meiden die slachtoffer was geworden van ongewenste sexting 33 procent laat weten dat ze na hun ongewenste sexting ervaring werden lastiggevallen door vreemden, of dat dit nu nog steeds gebeurt. Verder zegt 23 procent van de meiden dat ze seksueel kwetsende opmerkingen ontvingen na hun ervaring, of dat ze dit soort opmerkingen nog steeds ontvangen. Ook was een kwart van de meiden bang dat het opnieuw zou gebeuren of bang om anderen te vertrouwen (Rutgers & Soa Aids Nederland, 2024).

Invloed op mentale gezondheid: een voorbeeld

Annelies merkt op dat de online stalking ook invloed heeft op haar offline leven en past daarin haar gedrag aan. Ze was constant op haar hoede wanneer ze zich in het openbaar begaf. Als ze boodschappen aan het doen was of in het openbaar vervoer zat had ze het idee dat ze herkend kon worden of dat iemand haar achtervolgde. In het verkeer heeft ze twee keer bijna een aanrijding gehad omdat ze er niet bij was met haar hoofd. Toen ze een keer op een gevaarlijke manier werd ingehaald, was ze bang dat dit een van de mensen was die haar online bedreigden. Annelies zegt: 'Ik liep met gevoelens van onveiligheid over straat. (...) Mijn kenteken is meerdere malen gedeeld. Op oud en nieuw ging ik weg en ik dacht: wie weet is straks mijn huis afgebrand of is mijn auto door vuurwerk verwoest.

Lees meer: [‘Ik was constant op mijn hoede’ | Movisie.](#)

Fysieke gezondheid van slachtoffers

Naast mentale klachten, kunnen slachtoffers ook fysieke klachten krijgen. Denk hierbij aan klachten als minder eetlust, gewichtsverlies, moeite met hygiëne, slecht slapen en zich geheel slecht voelen (Huber, 2023).

Deelname aan het publieke leven

Naast fysieke en mentale gevolgen, kan online grensoverschrijdend gedrag er ook voor zorgen dat slachtoffers zich terugtrekken uit het publieke leven. Net als in het fysieke leven doen vrouwen *safety work* om online grensoverschrijdend gedrag te minimaliseren of vermijden, bijvoorbeeld door problematische gebruikers te negeren of blokkeren, accounts op privé te zetten of niet mee te doen aan bepaalde discussies, of bepaalde platforms te vermijden. Ook zelfcensuur (het niet plaatsen van bepaalde posts of foto's) kan hier onderdeel van zijn (Smith, 2021). Dit hoeft zich niet te beperken tot de online wereld. Zo kunnen slachtoffers angst krijgen om naar buiten te gaan en gezien te worden. In sommige gevallen leidt dit tot sociale isolatie en het uiteenvallen van sociale relaties (Huber, 2023).

Terugtrekken uit de online wereld: een voorbeeld

Jolanda sloot zich op een gegeven moment af van 'X', omdat de reacties te pijnlijk werden om te lezen. Jolanda heeft daarna nooit meer op 'X' gekeken. Dat vindt ze wel lastig, want het voelt alsof daarmee de mensen die haar intimideerden hebben gewonnen. Ook op andere platforms zoals LinkedIn is ze na deze negatieve ervaring een stuk minder actief en uitgesproken.

Lees meer: [‘Het was echt pesten, door honderd mensen tegelijk’ | Movisie](#)

Maatschappelijke gevolgen

Online grensoverschrijdend gedrag raakt niet alleen individuele slachtoffers. Zo kunnen alle meiden en vrouwen zien hoe prominente maar ook onbekende vrouwen online, vaak op een seksuele manier worden vernederd, door seksuele toespelingen, wraakporno of het verspreiden van (echte of *fake*) naaktbeelden (Cense & Redert, 2022). Dit zorgt ervoor dat niet alleen de vrouwen die in een specifieke casus slachtoffer zijn last hebben van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag: elke vrouw die zich op het internet begeeft, wordt geconfronteerd met dit geweld en ziet dat zij ook slachtoffer kan zijn. In een onderzoek van Smith (2021) geven vrouwelijke activisten aan dat het zien van online haat of bijvoorbeeld dreigingen met seksueel geweld, ertoe leidt dat ze zichzelf restricties opleggen. De angst om zelf slachtoffer te worden, zorgt er voor dat zij bepaalde platforms of discussies mijden. Ook uit onderzoek van Amnesty blijkt dat een deel van de meiden en jonge vrouwen bijvoorbeeld geen posts plaatst over bepaalde onderwerpen, of bepaalde foto's niet online plaatst (Amnesty, 2017). Ook kan online haat invloed hebben op het gedrag in de *publieke* ruimte. Hoe je je kleed of uitsprekt in de publieke ruimte, kan online repercussies hebben, bijvoorbeeld als foto's hiervan gedeeld worden.

Op deze manier raakt online grensoverschrijdend gedrag ook de democratische waarden van vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Het zorgt er namelijk voor dat vrouwen en meiden zich terugtrekken van de online en publieke omgeving waardoor hun stem en zichtbaarheid worden verzwegen (Barker & Jurasz, 2021; Dunn, 2020; Watson, 2024). Zo wordt hen feitelijk de toegang tot de online wereld ontnomen.

Nederlands onderzoek onder vrouwelijke politici

Dit soort maatschappelijke gevolgen zijn goed te zien in onderzoek onder vrouwelijke politici. Nederlands onderzoek van Atria samen met Ipsos I&O laat (onder meer) zien dat vrouwelijke politici in de decentrale politiek, dus ambtenaren van gemeenten, provincies of waterschappen, vaker te maken hebben met online agressie en geweld in vergelijking met mannelijke politici (Steijaert et al., 2024). Daarnaast komt uit het onderzoek naar voren dat deze online agressie en geweld het functioneren van vrouwelijke politici beperkt en hun vrijheid inperkt om zich publiekelijk uit te spreken. Dit kan een negatief effect hebben op de politieke vertegenwoordiging van vrouwen. Ander Nederlands onderzoek van DeGoedeZaak laat zien dat vrouwelijke politieke ambtsdragers en politieke ambtsdragers van kleur zichzelf steeds vaker zelfcensuur opleggen door de ervaren online haat (Stichting DeGoedeZaak, 2023). Ook zijn er respondenten in het onderzoek die aangeven hun politieke ambities op te hebben gegeven of hebben aangepast vanwege ervaringen met online haat.

3.2 Gevolgen van de manosphere

In de literatuur zien we een aantal gevolgen van de populariteit van manosphere influencers. Namelijk een verlaagde sociale veiligheid op zowel basis- als middelbare scholen, verminderd sociaal welzijn van jongeren en grotere risico's op geweld tegen meiden en vrouwen, transfobie en haat tegen lhbtqia+ personen in het algemeen, en racisme.

Geweld tegen vrouwen

Zoals eerder besproken kan het verspreiden van strikte gendernormen ook leiden tot het normaliseren van geweld tegen vrouwen. De veronderstelling dat mannen dominant moeten zijn en macht over vrouwen mogen hebben, kan ertoe leiden dat mannen denken dat zij gerechtigd zijn om controle uit te oefenen, soms met geweld. In Groot-Brittannië wordt er ook een grote toename waargenomen in geweld tegen vrouwen, waarvan de politie aanneemt dat dit te maken heeft met deze online influencers. Ook recente rellen en aanslagen zouden een link hebben met de manosphere. De politie in Groot-Brittannië ziet online vrouwenhaat dan ook als een nationale noodsituatie.

Zelfs als influencers niet direct oproepen tot geweld, zijn de gendernormen die hierdoor worden verspreid schadelijk. Ten eerste omdat er vaak een dwingend idee wordt verspreid over hoe 'mannen' en 'vrouwen' horen te zijn. Influencers maken impliciet of expliciet duidelijk dat afwijken van de norm niet hoort, niet natuurlijk is of verkeerd is. Daarnaast blijkt uit veel onderzoeken dat het geloven in rigide gendernormen of het aanhangen van seksistische ideeën een risicofactor is voor geweld (zie deze handreiking van Rutgers voor een heldere uitleg hierover.) Verder blijkt dat in samenlevingen met meer seksistische normen en overtuigingen, meer traditionele genderrollen, en meer vijandige ideeën over vrouwen en seks er vaker geweld gepleegd wordt (zie de overzichten van Casey & Lindhorst, 2009; en Johnson & Johnson, 2021). Zelfs als influencers niet direct oproepen tot geweld, kan het verspreiden van dit soort ideeën dus toch leiden tot het vaker plegen of goedkeuren van geweld tegen meiden en vrouwen.

Transfobie

Daarnaast kan het idee dat vrouwen en mannen een verschillende 'natuur' hebben transfobie aanwakkeren. Het impliceert namelijk dat afwijking van deze 'natuurlijke' eigenschappen abnormaal of onnatuurlijk is. Ook zijn gendernormen erg binair: een man moet zich afzetten tegen alles wat vrouwelijk is. Hierdoor blijven traditionele genderbinaire stereotypen bestaan (Vescio et al., 2021). In sommige gevallen leidt dit tot uitsluiting en discriminatie van mensen die deze eigenschappen niet hebben.

Racisme en witte superioriteit

Een klein deel van deze influencers verspreidt racistische denkbeelden of wit suprematisme. Er wordt bijvoorbeeld soms opgeroepen tot het krijgen van veel 'witte baby's'. De drijfveer achter deze oproep is een angst voor de zogenaamde *great replacement* – een complottheorie die stelt dat witte mensen vervangen worden door migranten, en dat feministen het geboortecij-

fer van witte mensen verlagen door abortusrechten. Maar andere influencers verspreiden deze content 'subtieler' via hashtags zoals #WhiteLivesMatter en #1488. Het cijfer 14 is gelinkt aan wit-suprematisme, terwijl 88 staat voor de letters HH, wat Heil Hitler betekent. Bovendien leidde desinformatie die binnen de manosphere werd verspreid, onder meer door Andrew Tate, vorige zomer tot heftige rellen in Engeland van extreemrechtse demonstranten gericht op vluchtelingen en moslims (BBC News, 2025).

Scholen

In het Verenigd Koninkrijk is onderzocht dat de manosphere invloed heeft op de sociale veiligheid op scholen. 70 procent van de middelbareschooldocenten en 60 procent van de basisschooldocenten geeft in dit onderzoek aan extreem bezorgd te zijn over manosphere influencers. Zij geven aan dat door de seksistische en denigrerende opmerkingen van jongens op scholen, meiden er tegenop zien om naar school te komen (Over et al, 2025). Onderzoekers vonden dat hoe meer jongens in aanraking komen met online vrouwenhaat, hoe meer meiden en vrouwelijk schoolpersoneel te maken krijgen met seksisme (Bunce, Zendle & Over, 2024). In Australië is er een vergelijkbaar onderzoek gedaan waaruit bleek dat vrouwelijke docenten veel last hebben van het seksisme onder de jongens in hun klassen. Zij ervaren dat jongens de vrouwelijke docenten minder serieus nemen, manipulatief zijn en denigrerend doen. Er zijn docenten die aangeven hierdoor gestopt te zijn met lesgeven (Wescott et al, 2024).

Mentaal welzijn

Daarnaast is er veel bekend over gevolgen van het gebruik van sociale media op het mentaal welzijn van jongeren. Juist ook van de jongens die deze accounts volgen. Uit onderzoek van Kelly (2019) blijkt dat socialemediagebruik kan leiden tot online seksueel grensoverschrijdend gedrag, slechter slapen, een lager zelfbeeld en een lager lichaamsbeeld. Het leidt er volgens onderzoek van Nesi en Prinstein (2015) ook toe dat jongeren zich meer gaan vergelijken met anderen. Rounsefell et al (2019) hebben gevonden dat fitness accounts ertoe kunnen leiden dat gezonde jongvolwassenen anders gaan eten. De druk om te voldoen aan ideaalbeelden uit de manosphere kan dus leiden tot zowel mentale als fysieke klachten (Botto & Gottzén, 2024; Kamkari, 2025). Ook laat onderzoek zien dat jonge mannen die manosphere content consumeren meer stigma ervaren rondom het zoeken van hulp bij mentale gezondheidsproblemen (Konu et al., 2024).

Risico op verdere radicalisering

De gendernormen die via manosphere accounts worden verspreid zijn risicovol, omdat ze kunnen leiden tot meer geweld of onveiligheid voor meiden, vrouwen en lhbtq+ personen. Daarbij is er een risico dat mensen die de gangbare manosphere accounts volgen, dieper in de manosphere getrokken worden en steeds verder radicaliseren (zie onder meer: Botto en Gottzén 2024, Peeters et al 2022; Regehr et al 2024). Dit geldt niet voor iedereen die deze accounts gaat volgen. Juist bij ideologieën die een overlap hebben met ideeën die al bestaan in de samenleving, komt het vaak voor dat mensen alleen een bepaald gedeelte van de ideologie ondersteunen en een ander gedeelte niet (Koehler, 2016 in Botto et al 2024). In onderzoeken naar Andrew Tate zien we dan ook dat jongens vaak zeggen dat zij het wel eens zijn met

zijn content over werk of sporten, maar niet met het gedeelte dat geweld verheerlijkt (Smith, 2023a).

Tegelijkertijd hebben onderzoekers bij YouTube en TikTok aangetoond dat jongeren vaak in een korte tijd steeds radicalere vrouwonvriendelijke content te zien krijgen. Bij TikTok zagen de onderzoekers dat binnen vijf dagen een account vier keer meer content met vrouwenhaat te zien kreeg op de *For You* pagina (Regehr et al., 2024). Daarnaast hebben onderzoekers laten zien dat een deel van de jongens en mannen die zich aangetrokken voelt tot manosphere content, zich in steeds radicalere anti-feministische groepen gingen begeven. Jonge mannen zochten naar gemeenschap en het gevoel erbij te horen. Maar eenmaal aangesloten bij manosphere groepen, veranderde hun eenzaamheid in boosheid en werd deze door de discussies en content online versterkt. Dit leidde tot het accepteren en stimuleren van het gebruik van geweld (Regehr, 2022).

Hoofdstuk 4

HOE GA JE OM MET ONLINE GENDERGERELATEERD GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG?

4.1 Wat kun je doen als sociaal professional?

Algemeen

- Ben je bewust van het belang van de online wereld, de wisselwerking tussen offline en online en de invloed hiervan op iemands leven. Stel vragen aan cliënten over hun online en digitale leven, bijvoorbeeld als het gaat om dating, de partner en activiteiten op sociale media. Doe dit ook andersom, dus wanneer iemand met online problematiek om hulp vraagt, vraag je ook naar de offline wereld. Vragen over de online wereld zijn bijvoorbeeld: Ben je actief op sociale media? Speel je online games? Hoe is dat? Doe je aan online dating? Hoe gaat dat? Hoe gaan jij en je partner met elkaar om online? Heeft je partner wachtwoorden of toegang tot accounts?
- Doe kennis op over het thema 'online'. Is er in je organisatie nog geen kennis of ervaringsdeskundigheid op het thema? Dan is het belangrijk dat deze kennis opgedaan wordt. Het gaat om basiskennis over (onder meer): de verschillende vormen en trends van online grensoverschrijdend gedrag en de strafbaarheid hiervan, de verschillende online platforms en welke risico's deze met zich mee kunnen brengen, en de rol van gender, cultuur en/of religie.
- Zorg ervoor dat expertise binnen handbereik is. Als organisatie kun je bijvoorbeeld een sociale kaart (laten) ontwikkelen met instanties die ondersteuning bij deze problematiek kunnen bieden. Neem zelf contact op met de juiste instantie, of verwijst slachtoffers door.
- Draag de sociale norm uit tegen seksisme en vrouwenhaat. Een sociale norm dat alle genders gelijk zijn en dat uitsluiting en discriminatie niet oké is. Mensen willen graag geaccepteerd worden door anderen en zullen daarom hun gedrag aanpassen aan wat deze andere mensen vinden wat gepast en wenselijk gedrag is.
- Betrek mannen en jongens bij het gesprek over emancipatie. Mannen en jongens voelen zich niet betrokken bij emancipatie en kunnen zich bedreigd voelen door een nadruk op de emancipatie van vrouwen. Maak jongeren bewust van de schadelijkheid van gendernormen en reik positieve gendernormen aan die uitgaan van gelijke rechten en mogelijkheden voor iedereen. Bij de training Lefgozers van Rutgers gaan deelnemers in gesprek over mannelijkheid en machogedrag. Ook stichting Emancipator werkt met jongens en mannen aan mannelijkheid.

De sociale norm uitdragen, hoe doe je dat?

Ook online is het belangrijk dat er een sociale norm wordt uitgedragen. Net als offline normeren, heeft ook online normeren effect (Broekroelofs et al., 2022). Dit kunnen organisaties doen door online te modereren en dus voorbeelden te laten zien van mensen die respectvol met elkaar omgaan. Ook werkt het om rolmodellen zoals jongerenwerkers, maar bijvoorbeeld ook influencers, in te zetten die zich online uitspreken of die ingrijpen. Het zien van mensen die ingrijpen stimuleert anderen om hetzelfde te doen. Ook kan het helpen om online informatie te delen over de strafbaarheid van discriminatie, of over gedragsregels en mensenrechten. In deze [e-learning](#) van Movisie kun je meer leren over het herkennen en ingrijpen bij online discriminatie.

- Werk gendersensitief. Erken dat gender onderdeel is van de oorzaken van online grensoverschrijdend gedrag. Gendernormen en gender spelen een rol bij plegers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Maar ook bij hoe slachtoffers gevolgen ervaren, hun risico's en kwetsbaarheden en hoe er op slachtoffers wordt gereageerd. Lees hier meer over gendersensitief werken bij de aanpak van geweld: [Gendersensitief werken bij de aanpak van geweld | Movisie](#).
- Werk diversiteitssensitief. Er kunnen extra risico's zijn bij online grensoverschrijdend gedrag als slachtoffers en/of plegers uit gemeenschappen komen waar (seksuele) eer een rol speelt. Bekijk deze toolkit voor meer informatie over sexting misbruik bij meiden met een Turkse, Marokkaanse of Hindostaanse achtergrond: [KIS-toolkit: Praten over shame sexting | Movisie](#).

In het contact met slachtoffers

- Erken wat de invloed kan zijn van online grensoverschrijdend gedrag op iemands leven. Doe dit zonder te oordelen, doe dus niet aan victimblaming. Benadruk dat het niet de schuld van het slachtoffer is, wat in de praktijk nu veel voorkomt. Vraag niet naar het waarom. Of wijs niet op dat iemand beter had moeten weten. Wijs erop dat het slachtoffer op dat moment de kennis van nu nog niet had.
- Toon begrip voor de ervaring, maar probeer het niet te problematiseren. Zet de behoeftes van het slachtoffer centraal. Er is vrijwel altijd een oplossing. Besef dat jouw norm niet altijd de norm is van een ander.
- Bespreek met het slachtoffer of diegene aangifte wil doen. Online seksuele intimidatie is strafbaar sinds 1 juli 2024. Maar er zijn ook andere wetten rond bijvoorbeeld stalking, computervredebreuk, privacyschending, wraakporno, doxing en identiteitsfraude die relevant kunnen zijn om aangifte te doen. In dat geval is het belangrijk om het (digitale) bewijsmateriaal te bewaren en een logboek van gebeurtenissen bij te houden. Gooi berichten of beeldmateriaal niet meteen weg, en adviseer het slachtoffer om een afspraak te maken met de politie om te weten wat voor bewijsmateriaal nodig is. Kijk hier voor meer informatie over bewijs verzamelen: [Helpwanted | Hoe verzamel ik bewijs?](#)

- Houd contact met het slachtoffer. Wat een ervaring van online grensoverschrijdend gedrag betekent voor slachtoffers, kan ook later pas duidelijk worden. Geef ook praktische ondersteuning, bespreek bijvoorbeeld wat dit betekent voor het omgaan met diverse online platforms.

Doorverwijzen

Helpwanted

Biedt hulp aan gedupeerden van (alle vormen van) online grensoverschrijdend gedrag. Ze bieden gratis en anoniem praktische hulp en geven persoonlijk advies en tips. Helpwanted is een *trusted flagger*, waarbij meldingen, over bijvoorbeeld ongewenste naaktfoto's online, vanuit hen voorrang hebben om behandeld te worden door socialemediaplatforms.

SafetyNed

Biedt zowel slachtoffers als hulpverleners kennis en tools om online veilig te kunnen zijn. Ze geven advies en trainingen voor professionals. In deze trainingen leer je om digitaal geweld te signaleren, waar je hierbij op moet letten en hoe je dit kunt voorkomen.

Slachtofferhulp Nederland

Biedt hulp op het moment dat iemand hierom vraagt, op een manier die past bij het slachtoffer. Bij Slachtofferhulp Nederland kun je terecht voor juridische, emotionele en praktische ondersteuning. Ook hulpverleners kunnen hier terecht voor kennis en advies om slachtoffers te herkennen en te helpen.

Stichting School en Veiligheid

Het Adviespunt van Stichting School & Veiligheid is er voor onderwijsprofessionals in het primair, voortgezet, gespecialiseerd en middelbaar beroepsonderwijs die vragen hebben over sociale veiligheid. (Online) seksueel grensoverschrijdend gedrag valt hier ook onder. Het adviespunt is elke schooldag van 09.00-16.00 uur bereikbaar. Ze geven informatie en advies over de aanpak van dit gedrag en over wat je kunt doen om het te voorkomen. In geval van een incident met grootschalige impact is het calamiteitenteam 24 uur per dag bereikbaar.

The Safe Space Club

Voor slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag is het soms fijn om te praten met iemand die begrijpt wat ze doormaken. The Safe Space Club biedt unieke ondersteuning omdat hun hulpverleners ervaringsdeskundig zijn. Bereikbaar via chat, WhatsApp en Instagram DM.

>>

>>

Voor meer informatie over doorverwijzen bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag is er de [Wegwijzer Seksualiteit Online](#). Voor meer informatie over wat te doen bij online haat is er deze website waar je een vragenlijst kunt invullen [Eerste Hulp bij Online Haat](#).

Omgaan met jongeren, de online wereld en de manosphere

- Toon interesse en begrip voor de leefwereld van jongeren. De populariteit van de manosphere heeft te maken met een zoektocht naar identiteit en betekenis, en een gevoel van bedreiging dat jongens en mannen kunnen ervaren. Het is hierbij belangrijk dat je oog hebt voor wat de ander oprecht zorgen baart en dat je daarbij uit de meningenstrijd blijft. Stel vragen zonder oordeel en probeer te achterhalen in wat voor situatie iemand zit. Waarom denkt iemand wat hij of zij denkt? Wat levert dit op? Is iemand zich bewust van de gevolgen, bijvoorbeeld op het mentale welzijn of het lichaamsbeeld?
- Zet in op empathie en dialoog maar doe ook aan bevragen en begrenzen: het is belangrijk om een sociale norm te stellen. Bij bevragen toon je interesse in hoe iemand komt tot bepaalde ideeën of uitspraken. Trek een grens als er groepen worden uitgesloten.
- Neem online conservatisme serieus: het kan serieuze implicaties hebben. Zo wordt in Engeland een stijging van 37 procent in geweld tegen vrouwen gezien. Hoewel dit nog niet uit onderzoek blijkt, linkt de Engelse politie deze ontwikkeling aan online radicalisering gedreven door de manosphere. Ook leiden strenge ideeën over gender tot uitsluiting van mensen die niet aan heteronormen en gendernormen voldoen.
- Algoritmes op sociale media en nieuwswebsites laten vooral informatie zien die past bij jouw interesses en overtuigingen, waardoor je vaak dezelfde invalshoeken blijft zien. Hierdoor kan je wereldbeeld eenzijdig worden, omdat je minder snel in aanraking komt met andere meningen of perspectieven. Wees je bewust van je eigen filterbubbel en hoe die je eigen blik bepaalt, en wees je bewust van hoe iemand anders ook beïnvloed is door diens eigen filterbubbel. Verdiep je in de leefwereld van de ander. Dat doe je bijvoorbeeld door interesse te tonen in iemands 'online dag', of door uit te wisselen over je online filterbubbels.
- Help jongeren bij het kritischer kijken naar online informatie. Het is voor jongeren nog moeilijker dan voor volwassenen om online informatie te relativeren. En het is voor jongeren moeilijk om begrip te hebben voor andere perspectieven en voor het feit dat er meerdere wereldbeelden zijn. Hier moeten volwassenen jongeren bij begeleiden. Vragen als: waar vind jij informatie, wat doet die informatie met jouw onderbuikgevoel, wie wil jou iets vertellen en waarom is het bericht geschreven, kunnen jongeren helpen.
- Maak jongeren bewust van de gevolgen van de manosphere. Bespreek bijvoorbeeld dat het negatieve gevolgen kan hebben voor je eigen mentale welzijn als je veel naar dit soort filmpjes kijkt.

Online jongerenwerk

Omdat de online en offline wereld in elkaar overlopen, en dit nog sterker voor jongeren geldt, is het belangrijk voor jongerenwerkers om ook online actief te zijn. Immers, jongerenwerkers vinden jongeren op de plekken waar zij vaak komen, en jongeren zijn veel online. Het NJI schrijft: 'In de beleving van jongeren is er geen strikt onderscheid tussen de online en offline wereld. Voor hen is het logisch om ook online contact te hebben met hun jongerenwerker.' Online jongerenwerk kan meerdere doelen hebben: het is allereerst een aanvulling op outreachend werken. Voor jongeren kan het veel laagdrempeliger zijn om een jongerenwerker een appje of bericht op sociale media te sturen dan diegene op straat aan te spreken. Daarnaast helpt het online werken om de leefwereld van jongeren te doorgronden. Online is het goed zichtbaar wat jongeren bezighoudt en welke hulpvragen zij hebben. Daarnaast kan online jongerenwerk ook bijdragen aan het signaleren van bijvoorbeeld vechtpartijen, exposing en schadelijke trends. In sommige gemeenten maken jongerenwerkers trendrapporten van wat er online gebeurt, om zo ook beleidsmakers en andere ketenpartners op de hoogte te houden van online trends. Door online te zijn, kan een jongerenwerker mogelijke escalaties veel sneller oppikken en handelen in samenwerking met partners.

Als laatste kan de jongerenwerker online ook een gezicht zijn van de integrale aanpak en ketensamenwerking die er in een gemeente is. De informatie die jongerenwerkers verzamelen, kan ook ketenpartners weer helpen. En accounts van jongerenwerkers kunnen helpen om boodschappen van ketenpartners bij de jongeren te krijgen.

Om meer te leren over online jongerenwerk en hoe je dit aanpakt, kijk in deze handreiking van het NJI: [Online Jongerenwerk: Werken in de online leefwereld van jongeren.](#)

Voor meer informatie voor veiligheids- en zorgprofessionals over online fenomenen bij jongeren, van online radicalisering tot online seksueel geweld: [Jongline - over fenomenen, gevaren en kansen in de online leefwereld van jongeren - openresearch.amsterdam.](#)

4.2 Wat kun je doen als omstander?

- Doe aan actief omstanderschap, bijvoorbeeld door je uit te spreken tegen het grensoverschrijdende gedrag of door anderen overtuigen zich uit te spreken. In het [eindrapport van het project #datmeenjeniet](#) vind je meer tips over hoe je kunt ingrijpen bij verschillende vormen van online discriminatie, waaronder haatspraak tegen vrouwen.
- Zet een positieve sociale online norm neer. Bijvoorbeeld door in te grijpen als omstander of door steun te geven aan de mensen die te maken krijgen met online grensoverschrijdend gedrag.
- Ondersteun slachtoffers. Naast de eerder genoemde tips, in het hoofdstuk over wat je kunt doen als sociaal professional, kun je slachtoffers ook steunen door liefdevolle reacties te plaatsen tegenover een discriminerend bericht of haatreacties. Dit heeft veel effect op het slachtoffer, en zet tegelijkertijd een sociale norm neer.

Slachtoffers ondersteunen: een voorbeeld

Wat Jolanda hielp was dat er enkele anderen waren die het voor haar opnamen online. Jolanda heeft ook ervaringsverhalen van anderen opgezocht. Ze was benieuwd hoe zij hiermee zijn omgegaan. Deze verhalen hielpen haar om duidelijk te krijgen dat deze negatieve reacties niet haar eigen schuld waren en ze voelde sociale steun.

Lees meer: [‘Het was echt pesten, door honderd mensen tegelijk’ | Movisie.](#)

Wat werkt *niet* als je online ingrijpt?

- Een negatief bericht delen of *upvoten* door het bericht negatieve likes te geven. Zo geef je het bericht meer aandacht en verschijnt het dus op meer tijdlijnen.
- Reageren op oude berichten. Dit kan ervoor zorgen dat je een gesprek opnieuw aanwakkert en dat mensen die het niet gezien hadden dit alsnog te zien krijgen. Timing is daarom alles. Oftewel: reageer direct, hierdoor zet je een sociale norm neer dat discriminatie niet oké is.
- Herhaling van stereotypen, óók als je ze daarna weer onderuit haalt.
- Te veel aandacht geven aan de extreme geluiden.
- Reageren op een trol of op een nepaccount.
- (Eindeloos) in discussie gaan.

4.3 Wat kun je doen als gemeente?

- Integreer de online component in je bredere aanpak van gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag.
- Draag de sociale norm uit dat online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag niet oké is, en niet geaccepteerd moet worden.
- Stimuleer actief omstanderschap, bijvoorbeeld door middel van campagnes. Dit kan door gebruik te maken van campagnes die specifiek over online grensoverschrijdend gedrag gaan, of door in bredere campagnes ook voorbeelden van online grensoverschrijdend gedrag op te nemen.
- Zorg dat je in onderzoek en monitoring ook aandacht hebt voor online grensoverschrijdend gedrag. Monitoring van online grensoverschrijdend gedrag kan via kwalitatief of kwantitatief vragenlijst-onderzoek, maar het kan ook via het monitoren van trends online, bijvoorbeeld met online jongerenwerk. Door een Eindhovense jongerenwerkorganisatie wordt bijvoorbeeld samen met jonge trendwatchers regelmatig een update gemaakt van online trends. Zie: [Ontwikkelingen in online jongerenwerk: Bangalijsten, crypto en 'raad de leerling' \(yfc.nl\)](#).
- Zet interventies in die ingrijpen bij online grensoverschrijdend gedrag bevorderen, en stimuleer meer aandacht voor 'online' bij bestaande interventies. Maak daarbij gebruik van effectieve, erkende interventies, die gebaseerd zijn op theoretische inzichten en wetenschappelijk bewijs. Interventies kun je onder andere vinden in de [Wegwijzer Seksualiteit online](#), de [Databank erkende sociale interventies](#) en de [Database antidiscriminatie-interventies](#).

Programma Online Leefwereld Jongeren van gemeente Amsterdam

Gemeente Amsterdam heeft binnen de [Agenda Digitale Stad](#) het programma Online Leefwereld Jongeren opgezet. Dit programma bestaat uit vier actielijnen: aansluiten bij de leefwereld van jonge Amsterdammers, beschermen en reguleren, normverschuiving en verantwoord gebruik en het vergroten van digitale weerbaarheid. [Lees hier meer](#) over deze actielijnen. Onderdeel van dit programma is ook een pilot van Helpwanted, de nationale anonieme hulplijn bij online grensoverschrijdend gedrag. Helpwanted brengt in kaart wat er online speelt in Amsterdam, en geeft op basis van de bevindingen de gemeente concrete adviezen.

- Stimuleer deskundigheidsbevordering van professionals, bijvoorbeeld door lokale lerende netwerken te faciliteren. [Act4Respect](#) kan hierbij helpen.
- Zorg voor samenhang en afstemming: om verandering te bewerkstellingen, is het belangrijk dat je niet slechts eenmalig een interventie inzet, maar dat deze zijn ingebed zijn in bredere trajecten.
- Ondersteun jongeren in veilig online seksueel gedrag en consent. Zet in op educatie over discriminatie, mediawijsheid, wensen, grenzen en consent, en neem daarin de online leefwereld mee.
- Zet in op het tegengaan van mis- en desinformatie.

Aanpak van online grensoverschrijdend gedrag in Rotterdam

Gemeente Rotterdam heeft een aanpak van online gendergerelateerd grensoverschrijdend gedrag. Deze aanpak valt onder de bredere aanpak van seksueel geweld. Op [deze pagina](#) deelt de gemeente informatie over online seksueel geweld, en verwijst de gemeente door naar samenwerkingspartners. Onderdeel van de aanpak is ook de campagne [Oordeel Niet](#) over de ongevraagde en ongewilde verspreiding van (intieme) beelden, die in samenwerking met Centrum Seksueel Geweld Rotterdam is opgezet.

BRONNEN

Amnesty International (2025) Toxic Tech: new polling exposes widespread online misogyny. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van [Toxic tech: New polling exposes widespread online misogyny driving Gen Z away from social media](#)

Amnesty International. (2017). *Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women* [Persbericht]. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://www.amnestyusa.org/press-releases/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>

Antheunis, M. L., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2012). The quality of online, offline, and mixed-mode friendships among users of a social networking site. *Cyberpsychology: Journal of psychosocial research on cyberspace*, 6(3).

Barker, K., & Jurasz, O. (2021). Text-Based (Sexual) Abuse and Online Violence Against Women: Toward Law Reform?. In *The Emerald International Handbook of Technology-Facilitated Violence and Abuse* (pp. 247-264). Emerald Publishing Limited.

BBC News. (2025). *Who is Andrew Tate? The selfproclaimed misogynist influencer*. BBC News. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zshjs82#:~:text=Controversial%20influencer%20Andrew%20Tate>

Botto, M., & Gottzén, L. (2024). Swallowing and spitting out the red pill: Young men, vulnerability, and radicalization pathways in the manosphere. *Journal of Gender Studies*, 33(5), 596-608.

Broekroelofs, R., van Slobbe, C., Verloove, J., van den Hee, M., & Ebert, M. (2022). *Eindrapportage #DatMeenJeNiet: Ingrijpen bij online discriminatie – Lessons learned (Eindrapport)*. Movisie.

Brostrøm, N., & Abildgaard, A. (2024). *Europese heksen werden vervolgd en gemarteld*. Historianet. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://historianet.nl/maatschappij/godsdienstgeschiedenis/europese-heksen-werden-vervolgd-en-gemarteld>

Bunce, C., Zendle, D., & Over, H. (2024). Male pupils' engagement with online misogyny predicts sexist discrimination in schools and poor mental health among female teachers. Manuscript submitted for publication

Casey, E. A., & Lindhorst, T. P. (2009). Toward a multi-level, ecological approach to the primary prevention of sexual assault: Prevention in peer and community contexts. *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(2), 91-114.

Cense, M. & Redert, A. (2022). *Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld? Verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners*. Rutgers.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024a). 6. Online seksuele intimidatie. In *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2024*. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2024/prevalentiemonitor-huiselijk-geweld-en-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-2024/6-online-seksuele-intimidatie>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024b). 6. *Stalking door ex-partner* In *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2024*. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, bij 4. *Stalking door ex-partner* | CBS

Centre for Countering Digital Hate (2022) *The Incelosphere, exposing pathways into incel communicaties and the harms they pose to women and children* van [CCDH-The-Incelosphere-FINAL.pdf](#)

Cislaghi, B., & Heise, L. (2020). Gender norms and social norms: Differences, similarities and why they matter in prevention science. *Sociology of Health & Illness*, 42(2), 407-422.

Connell, R., & Pearse, B. (2014). Gender norms and stereotypes: A survey of concepts, research and issues about change.

Council of Europe. (2019). *Gender-based cyberviolence*. <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-based-cyberviolence>

De Blécourt, K. (2019). *Gendernormen transformeren Alliantie Genderdiversiteit*. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2019-01/Gendernormentransformeren.pdf>

Diepeveen, S. (2024). How does social media influence gender norms among adolescent boys. *Key Evidence and Policy Implications. ALIGN Brief*. London: ODI. Available online: <https://www.alignplatform.org/sites/default/files/2024-02/align-socialmediabriefingnote-jan24-proof05.pdf>

Dunn, S. (2020). Technology-facilitated gender-based violence: an overview. *Suzie Dunn, "Technology-Facilitated Gender-Based Violence: An Overview"(2020) Centre for International Governance Innovation: Supporting a Safer Internet Paper*, (1).

Elias, S., & Gurbanova, N. (2018, July). Relocating gender stereotypes online: Critical analysis of sexist hate speech in selected social media. In *International Conference on Language Phenomena in Multimodal Communication (KLUA 2018)* (pp. 272-277). Atlantis Press.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). *Online content moderation – Current challenges in detecting hate speech* (Publicatie TK0423883ENN). Publications Office of the European Union. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/online-content-moderation>

Floridi, L. (2007). A look into the future impact of ICT on our lives. *The information society*, 23(1), 59-64.

Floridi, L. (2015). *The onlife manifesto: Being human in a hyperconnected era* (p. 264). Springer nature.

Ford, T. E. (2000). Effects of sexist humor on tolerance of sexist events. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(9), 1094-1107.

Ford, T. E., Boxer, C. F., Armstrong, J., & Edel, J. R. (2008). More than “just a joke”: The prejudice-releasing function of sexist humor. *Personality and social psychology bulletin*, 34(2), 159-170.

Ford, T. E., Woodzicka, J. A., Triplett, S. R., & Kochersberger, A. O. (2013). Sexist humor and beliefs that justify societal sexism. *Current research in social psychology*, 21(7), 64-81.

Ging, D. (2019). Alphas, betas, and incels: Theorizing the masculinities of the manosphere. *Men and masculinities*, 22(4), 638-657.

Goldenberg, O., Hofman, E., & Veerbeek, J. (2025, mei 24). *Verantwoording bij het onderzoek naar de Nederlandstalige manosphere. De Groene Amsterdammer*. [Verantwoording bij het onderzoek naar de Nederlandstalige manosphere – De Groene Amsterdammer](#)

Huber, A. (2023). ‘A shadow of me old self’: The impact of image-based sexual abuse in a digital society. *International Review of Victimology*, 29(2), 199-216.

Khosravini, M., & Esposito, E. (2018). Online hate, digital discourse and critique: Exploring digitally-mediated discursive practices of gender-based hostility. *Lodz papers in pragmatics*, 14(1), 45-68.

Hinson, L., Mueller, J., O’Brien-Milne, L., & Wandera, N. (2018). *Technology-facilitated gender-based violence: What is it, and how do we measure it?*. Washington, DC: International Center for Research on Women.

Johnson, N. L., & Johnson, D. M. (2021). An Empirical Exploration Into the Measurement of Rape Culture. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(1-2)

Kamkari, N. A. (2025). The manosphere and men's health: unpacking the links between online communities, body dysmorphia and erectile dysfunction. *Journal of Men's Health*, 21(4), 123-125.

Koehler, D., & Horgan, J. (2016). *Understanding deradicalization: Methods, tools and programs for countering violent extremism*. Routledge.

Kovács, Z., & Noor, S. (2021). Grensoverschrijdend gedrag aanpakken: Wat werkt bij het activeren van omstanders? <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2021-11/Grensoverschrijdend-gedrag-aanpakken-rapport-nov21.pdf>

Konu, D., Bunce, C., Wilcox, E.C., Galdas, P., Zendle, D., & Over, H. (2024). Exposure to the manosphere is associated with help-seeking stigma among young men. Manuscript submitted for publication.

Leeming, M. C. (2023). Radicalised masculinity: Ontological insecurity, extremist ideologies and the rise of Andrew Tate.

Mallett, R. K., Ford, T. E., & Woodzicka, J. A. (2016). What did he mean by that? Humor decreases attributions of sexism and confrontation of sexist jokes. *Sex Roles*, 75(5), 272-284.

Mittmann, G., Woodcock, K., Dörfler, S., Krammer, I., Pollak, I., & Schrank, B. (2022). "TikTok is my life and snapchat is my ventricle": a mixed-methods study on the role of online communication tools for friendships in early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 42(2), 172-203.

Mommersteeg, P. M., van Valkengoed, I., Lodder, P., Juster, R. P., & Kupper, N. (2024). Gender roles and gender norms associated with psychological distress in women and men among the Dutch general population. *Journal of Health Psychology*, 29(8), 797-810.

Movisie. (z.d.). Grensoverschrijdend gedrag. <https://www.movisie.nl/grensoverschrijdend-gedrag>

Movisie. (2024). Veranderde sociale normen over gender, geweld en seksuele diversiteit. <https://www.movisie.nl/artikel/veranderde-sociale-normen-over-gender-geweld-seksuele-diversiteit>

Nederlands Jeugdinstituut (NJI). (2022). Online seksueel misbruik. <https://www.nji.nl/online-seksueel-misbruik>

Nesi, J., & Prinstein, M.J. (2015). Using Social Media for Social Comparison and Feedback Seeking: Gender and Popularity Moderate Associations with Depressive Symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43, 1427–1438. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0020-0>

Offlimits. (2025, oktober 24). *Offlimits doet melding tegen deepfake-porno*. <https://offlimits.nl/nieuws/offlimits-doet-melding-tegen-deepfake-porno>

Over, H., Bunce, C., Konu, D., & Zendle, D. (2025). Editorial Perspective: What do we need to know about the manosphere and young people's mental health?. *Child and Adolescent Mental Health*.

Parks, G., Russo, D., & Simon, J. (2021). New media masculinities: How YouTube influencers incubate masculine ideologies and mentor males through gender role conflict/stress.

Peeters, T., van Wonderen, R., Burggraaff, D., & de Wit, N. (2022) Online extreemrechtse radicalisering. Utrecht: Verwey Jonker Instituut

Plan International. (2020). *The State of the World's Girls 2020: Free to Be Online? Executive summary (Engelse samenvatting)*. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://plan-international.org/uploads/2022/02/sotwgr2020-execsummary-en-3.pdf>

Regehr, K. (2022). In (cel) doctrination: How technologically facilitated misogyny moves violence off screens and on to streets. *New media & society*, 24(1), 138-155.

Regehr, K., Shaughnessy, C., Zhao, M., & Shaughnessy, N. (2024). Safer Scrolling: How algorithms popularise and gamify online hate and misogyny for young people. *A report presents the findings from research conducted as part of an Arts and Humanities Research Council (AHRC) funded, interdisciplinary project, hosted at University College, London (UCL) in partnership with the University of Kent*.

Romero-Sánchez, M., Durán, M., Carretero-Dios, H., Megías, J. L., & Moya, M. (2010). Exposure to sexist humor and rape proclivity: The moderator effect of aversiveness ratings. *Journal of interpersonal violence*, 25(12), 2339-2350.

Romero-Sánchez, M., Carretero-Dios, H., Megías, J. L., Moya, M., & Ford, T. E. (2017). Sexist humor and rape proclivity: The moderating role of joke teller gender and severity of sexual assault. *Violence against women*, 23(8), 951-972.

Rounsefell, K., Gibson, S., McLean, S., Blair, M., Molenaar, A., Brennan, L., Truby, H., & McCaffrey, T. A. (2020). Social media, body image and food choices in healthy young adults: A mixed methods systematic review. *Nutrition & Dietetics*, 77(1), 19–40. <https://doi.org/10.1111/1747-0080.12581>

Rubin, J. D., Blackwell, L., & Conley, T. D. (2020, April). Fragile masculinity: Men, gender, and online harassment. In *Proceedings of the 2020 CHI conference on human factors in computing systems* (pp. 1-14).

Rutgers & Soa Aids Nederland. (2024). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2023. Delft: Eburon.

Serrate-González, S., Sánchez-Rojo, A., Andrade-Silva, L. E., & Muñoz-Rodríguez, J. M. (2023). Onlife Identity: The Question of Gender and Age in Teenagers' Online Behaviour. *Comunicar: Media Education Research Journal*, 31(75), 9-19.

Siapera, E. (2019). Online misogyny as witch hunt: Primitive accumulation in the age of techno-capitalism. *Gender hate online: Understanding the new anti-feminism*, 21-43.

Steijaert, M., Thijs, P., Bruijn, S., & Klein Kranenburg, L. (2024, mei). *Onderzoek naar de omvang, aard en gevolgen van online agressie en geweld tegen vrouwelijke politici in Nederland. Kennisbank Openbaar Bestuur.*

Stichting DeGoedeZaak & Netwerk Weerbaar Bestuur. (2023). *Eindrapportage online haat: Naar online veiligheid van politieke ambtsdragers* (Onderzoeksrapport). Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://www.weerbaarbestuur.nl/sites/default/files/inline-files/2023-10-03%20Eindrapportage%20Online%20Haat.pdf>

Tech Transparency Project and Defamation League (2023) how social media algorithms fuel online hate [TTP - Two Studies: Social Media Algorithms Fuel Online Hate](#)

The Economist Intelligence Unit. (2021). *Measuring the prevalence of online violence against women* [Infographic; ondersteund door Jigsaw]. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>

Thomas, K., Akhawe, D., Bailey, M., Boneh, D., Bursztein, E., Consolvo, S., ... & Stringhini, G. (2021, May). Sok: Hate, harassment, and the changing landscape of online abuse. In *2021 IEEE Symposium on Security and Privacy (SP)* (pp. 247-267). IEEE.

van de Ven, C., Saris, K., Veerbeek, J., & Mohamed, S. (2021). *Misogynie als politiek wapen. De Groene Amsterdammer*. Geraadpleegd op 27 oktober 2025, van <https://www.groene.nl/artikel/misogynie-als-politiek-wapen>

Van Ouytsel, J., Lu, Y., Ponnet, K., Walrave, M., & Temple, J. R. (2019). Longitudinal associations between sexting, cyberbullying, and bullying among adolescents: Crosslagged panel analysis. *Journal of Adolescence*, 73, 36-41

Vescio, T. K., Schermerhorn, N. E., Gallegos, J. M., & Laubach, M. L. (2021). The affective consequences of threats to masculinity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 97, 104195.

Wescott, S., Roberts, S., & Zhao, X. (2024). The problem of anti-feminist 'manfluencer' Andrew Tate in Australian schools: Women teachers' experiences of resurgent male supremacy. *Gender and Education*, 36(2), 167-182.

Watson, S. (2024). Online abuse of women: an interdisciplinary scoping review of the literature. *Feminist Media Studies*, 24(1), 51-69.

Whybrow, A., Andrade, M., Torrance, J., & Newall, P. (2024). *Are you struggling to keep it up?': Problematic content in day-trading adverts targeted at men on Instagram.*

Colofon

Datum: November 2025

Auteurs: Niels van Kleef, Anila Bytyçi, Djoeke Ardon

Redactie: Imre van den Dop

Vormgeving: Suggestie & illusie

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Movisie

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren. Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.